

Ärende: VN/34874/2025

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om ändring av kommunallag

Lausunnonantajan lausunto

Er syn på ändringsförslagen som gäller den allmänna styrningen och uppföljningen av kommunernas beredskap (10 §)

Finlands svenska synförbund rf är en intresseorganisation som bevakar rättigheterna för svenskspråkiga personer med synnedsättning i Finland. Vi tackar för möjligheten att yttra oss om detta lagförslag.

Er syn på ändringsförslagen som gäller påverkansorganens initiativrätt och utnämningen av äldrerådet (26-28 §)

Funktionshinderrådens initiativrätt (28 §)

Synförbundet förhåller sig positivt till att funktionshinderrådens initiativrätt skrivs in i kommunallagen. Vi konstaterar dock att denna rätt redan existerade med stöd av 23 §, och att ändringen därmed i huvudsak är av förtydligande karaktär. Det grundläggande problemet kvarstår: formuleringen att råden ska ges "möjlighet att påverka" tolkas godtyckligt i olika kommuner och leder alltför ofta till att råden i praktiken saknar reellt inflytande. I stället för medbestämmande, konsultation och rådgivning handlar det snarare om delgivning av information – ärenden presenteras för ofta för funktionshinderråden då beslutet i princip eller till och med i praktiken redan fattats. Det finns också ofta brister i förmedlingen av funktionshinderrådets budskap till de relevanta sakkunniga och beslutsfattarna som faktiskt har inflytande i en specifik fråga. I sådana fall tilldelas funktionshinderråden rollen som en "tick-the-box" -fas i planerings- och beredningsprocessen.

Synförbundet föreslår att kommunallagen kompletteras med en bestämmelse motsvarande välfärdsområdeslagen, som ger funktionshinderråden en lagstadgad rätt att tydligare självständigt bedöma vilka ärenden som är relevanta för deras målgrupp. Lagen bör också bättre bekräfta

funktionshinderrådens möjligheter att faktiskt delta i behandlingen av ärenden i nämnder och fullmäktige där den verkliga påverkan sker, vilket bland annat VANE lyfter fram i sitt utlåtande.

I liknande ordalag skriver Valli som understryker att äldrerådets påverkan i kommunens organ bör säkerställas i bättre mån än i nuvarande kommunallag. På samma linje är äldreombudsmannen som menar att det i kommuner är alltför sällan som äldreråden fått delta i nämnd- och fullmäktigearbetet. I vissa fall har mer varaktig representation i kommunala organ som behandlar för målgruppen relevanta frågor konstaterats vara lyckad. Om samma goda erfarenheter talar även VANE i fråga om funktionshinderråd. Denna praxis borde tas som modell på ett mer nationellt och enhetligt plan.

Som konstaterats ovan är välfärdsområdeslagen (32.2 §: "som ett påverkansorgan bedömer vara av betydelse [...] Påverkansorganen ska också tas med när former för delaktighet och hörande utvecklas i välfärdsområdet.") bättre formulerad än kommunallagen. Det gäller särskilt ur perspektivet för funktionshinder- och äldreråd. Välfärdsområdeslagens 32.2 § är nämligen skriven så att även om rätten att tas med när delaktighet och hörande utvecklas verkar gälla alla påverkansorgan, så verkar formuleringen i praktiken ändå bara syfta på ungdomsfullmäktige. Se detaljmotiveringarna i välfärdsområdeslagens regeringsproposition (RP 241/2020 rd s. 513).

- "Det är också möjligt att ge en representant för ungdomsfullmäktige rätt att närvara och yttra sig vid organens sammanträden, till exempel vid fullmäktiges och nämndernas sammanträden, vilket förbättrar informationsgången och de ungas möjligheter att påverka."

RP 241/2020 rd är alltså på samma linje som gällande kommunallag 26–28 §. I sin nuvarande form är 26 § (ungdomsfullmäktige) mer heltäckande och långtgående än 27 § (äldreråd) och 28 § (funktionshinderråd).

- "...även i andra frågor som ungdomsfullmäktige bedömer som betydelsefulla [...] Ungdomsfullmäktige ska tas med när barns och ungas deltagande och hörande av barn och unga utvecklas i kommunen."

Detta förklaras tydligare i regeringspropositionen till kommunallagen (RP 268/2014 rd, s. 159).

- "Om ungdomsfullmäktiges representanter får rätt att närvara och yttra sig åtminstone vid fullmäktiges och nämndernas sammanträden förbättras informationsgången och de ungas möjligheter att påverka."

Vi förordar även att funktionshinderrådets representanter ges närvaro- och yttranderätt i nämnder och fullmäktige även i kommuner i frågor som är relevanta för dem. Även den sista meningen i välfärdsområdeslagen 32. 2 § ("Påverkansorganen ska också tas med när former för delaktighet och hörande utvecklas...") bör inkluderas i kommunallagen 28.2 § för tydlighetens och värdebetonings skull.

-

Er syn på ändringsförslagen som gäller bokföring och verksamhetsberättelse (112 och 115 §)

-

Er syn på konsekvensbedömningarna i utkastet till proposition

-

Övriga kommentarer om utkastet till proposition

Tillgänglighet som förutsättning för delaktighet

För personer med synnedsättning är tillgängligheten till material en avgörande fråga. Planritningar, kartor och annat visuellt material som är centralt för beslut om den fysiska miljön verbaliseras eller syntolkas sällan. Det är ett problem ur diskrimineringsynpunkt. Även förfaringssätt som vid första anblicken verkar trygga tillgänglighet kan i slutändan ändå utgöra indirekt diskriminering, om personer med funktionsnedsättning inte i verkligheten kan motta och förmedla informationen. Förutom det allmänna icke-diskrimineringskravet blir även rimliga anpassningar aktuella i enskilda fall.

Materialet uppfyller inte heller alltid de digitala tillgänglighetskrav som förutsätts i EU:s tillgänglighetsdirektiv, i artikel 9 i FN:s funktionshinderkonvention och i finsk lagstiftning, vilket leder till att talsynteser och förstörningsprogram inte fungerar på önskvärt sätt. Detta utestänger i praktiken personer med synnedsättning från att utöva sin lagstadgade roll i funktionshinder- och äldre råden. Synförbundet förutsätter att kommunernas skyldighet att tillhandahålla tillgängligt material till funktionshinder- och äldre råden klargörs, antingen i lag, i detaljmotiveringar eller i ministeriets styrning.

Remissförfarandet

Synförbundet noterar att remissen har haft en anmärkningsvärt smal fördelning bland funktionshinderorganisationer. Medan ett flertal organisationer inom äldre- och ungdomssektorn har inkluderats på remisslistan, lyser de riksomfattande funktionshinderorganisationerna nästan helt med sin frånvaro. Att endast en riksomfattande funktionshinderorganisation finns med i remisslistan utgör ett mycket svagt försök att fullfölja FN:s funktionshinderkonventions krav i artikel 4.3 på delaktighet i ärendet hos personer med funktionsnedsättning genom deras intresseorganisationer. Invalidförbundet representerar inte hela funktionshinderfältet utan endast sin egen målgrupp. Såväl Vammaisfoorumi som en mångsidig palett av funktionshinderorganisationer på både finska och svenska borde inkluderas på listan över organisationer som mottar begäran om utlåtande. Detta riskerar att försvaga förslaget legitimitet och bör åtgärdas i det fortsatta beredningsarbetet, exempelvis genom särskilt fokus på remissvaren från de olika funktionshinderorganisationer som självmant gett ett utlåtande samt genom omfattande skriftligt eller muntligt hörande i riksdagen.

Helsingfors, mars 2026

Finlands svenska synförbund rf

Jakobsson Matthias
Finlands svenska synförbund rf

Gärkman Anton
Finlands svenska synförbund rf